

گفت‌وگوهای هسته‌ای عربستان سعودی: خطرات و محدودیت‌ها

به قلم جی سالومون (/fa/experts/jy-salwmwn/)

۳۱ ژانویه ۲۰۱۸

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/saudi-nuclear-talks-risks-and-limitations

العربية (/ar/policy-analysis/almhadthat-alnwwyt-alswdyt-almkhatr-walqywd/)

درباره نویسنده

جی سالومون (/fa/experts/jy-salwmwn/)

جی سالومون همکار همراه کهنه سرباز و روزنامه نگار فعال در حوزه آسیا، آفریقا و خاور میانه، خبرنگار حوزه خارجی نشریه وال استریت ژورنال و نویسنده مقاله (Random House) 2016 با موضوع جنگ های ایران

آقای سالومون پیش از این در دفتر نشریه نشریه وال استریت ژورنال مسئولیت پوشش امور مربوط به امنیت ملی و

تحلیل کوتاه

اجازه دادن به ریاض برای تولید سوخت هسته‌ای خود می‌تواند پیامدهای بدی در زمینه گسترش سلاح‌های هسته‌ای در خاورمیانه و آسیا داشته باشد اما واشنگتن ممکن است از اهرمی برای اعمال ممنوعیت دایمی بر آن برخوردار نباشد

دولت ترامپ در مرحله آمادگی برای اتخاذ دو تصمیم اساسی در مورد عربستان سعودی و ایران است که بر اساس آن بتواند طرحی را برای گسترش تکنولوژی هسته‌ای در خاورمیانه برای دهه‌های پیش رو تعیین کند. اوایل این ماه رئیس‌جمهوری ضرب‌الاجل ماه می را برای ایالات متحده و اروپا تعیین کرد تا دو طرف در مورد اعمال شرایط سخت‌تر برای توافق هسته‌ای سال با ایران موافقت کنند. به طور خاص کاخ سفید می‌خواهد از آنچه که در این توافق شرایط انقضا نامیده می‌شود خود را کنار بکشد. چرا که این امر می‌تواند به تهران امکان دهد تا سوخت هسته‌ای را در مقیاسی صنعتی در مدت یک دهه تولید کند.

در حال حاضر دولت ترامپ مذاکراتی را با عربستان رقیب اصلی ایران در منطقه بر سر توافقی دوجانبه برای همکاری بالقوه هسته‌ای آغاز کرده است. ریاض طرح‌های بلندپروازانه‌ای برای ساخت رآکتور هسته‌ای به مبلغ میلیارد دلار در دهه‌های پیش رو دارد. شرکت‌های آمریکایی می‌خواهند در این پروژه‌های پرمفعت شرکت کنند تا صنعت انرژی هسته‌ای رو به زوال ایالات متحده را احیا کنند.

با وجود این نهایی کردن یک همیاری هسته‌ای با عربستان سعودی مشکلاتی را برای دولت‌های پی در پی در ایالات متحده ایجاد کرده است. ریاض نیز مانند تهران می‌خواهد که از حق تولید سوخت هسته‌ای در خاک خود از طریق غنی‌سازی اورانیوم و بازفرآوری پلوتونیوم از سوخت مصرف‌شده در رآکتور برخوردار باشد. دولت‌های جورج دبلیو بوش و اوباما از ترس این که مبادا پادشاهی عربستان بتواند از این تکنولوژی‌ها برای ساخت سلاح‌های هسته‌ای استفاده کند چنین درخواست‌هایی را رد کردند.

اگرچه دولت ترامپ تا کنون موضع رسمی‌اش را در قبال این موضوع اعلام نکرده است. بعضی از مقامات شرکت‌کننده در طرح‌های هسته‌ای در حال ظهور ریاض بر این باورند که واشنگتن ممکن است به منظور پشتیبانی از تعهد دولت ترامپ مبنی بر احیای صنعت هسته‌ای ایالات متحده در موضع خود در قبال غنی‌سازی اورانیوم در عربستان نرمش نشان دهد. اما اتخاذ چنین رسک‌هایی رویه و

الگویی ایجاد می‌کند که کشورهای دیگر منطقه‌ای نیز همچون ترکیه اردن مصر و امارات متحده عربی - که همگی قصدشان را برای توسعه انرژی هسته‌ای در سال‌های اخیر اعلام کرده‌اند - می‌توانند از آن پیروی کنند یکی از مقامات رده بالای آسیایی شرکت‌کننده در مذاکرات با دولت عربستان سعودی گفت: «مشکل است به یکی از متحدان بله بگوییم و به دیگری نه بگوییم» می‌توان دید که این تکنولوژی‌ها دارند به سرعت و به شیوه‌ای خطرناک گسترش می‌یابند»

آیا «طلا»ی استاندارد طلایی در مقابله با گسترش سلاح‌های هسته‌ای حراج می‌شود

در سال دولت اوباما به یک توافق همکاری هسته‌ای با امارات متحده عربی دست یافت که اکنون از آن با عنوان «استاندارد طلایی» برای مقابله با گسترش سلاح‌های هسته‌ای یاد می‌شود یکی از مواد این توافق آن است که امارات در ازای توافق برای خرید سوخت هسته‌ای از عرضه‌کنندگان خارجی به صورت قانونی از حق خود برای غنی‌سازی اورانیوم یا بازفرآوری پلوتونیوم صرف نظر می‌کند در آن زمان به این معامله به عنوان راهی برای فشار بر ایران جهت دست برداشتن از توانمندی‌های غنی‌سازی خود نگریسته می‌شد اما در صورتی که ایالات متحده تصمیم به پذیرش غنی‌سازی از سوی عربستان سعودی بگیرد این امر می‌تواند بهانه‌ای به دست اماراتی‌ها برای پشت کردن به توافق صورت گرفته بدهد ضمن این که ایران را هم در این راستا جسورتر می‌کند

ترس از بروز موجی از گرایش‌های هسته‌ای بر مذاکرات با ایران سایه انداخت که در نهایت منجر به توافق سال با این کشور شد منتقدان این توافق از جمله بسیاری از دولت‌های عربی به واشنگتن هشدار دادند که پذیرش درخواست‌های تهران برای غنی‌سازی درازمدت باعث به وجود آمدن عدم توازن فناوریانه و امنیتی در سطح منطقه خواهد شد به طوری که عربستان سعودی و کشورهای دیگر نیز ممکن است در پی کسب حق مشابهی برآیند مقامات ارشد آمریکایی در پاسخ گفتند که ناکامی در محدود کردن برنامه هسته‌ای ایران هرچند به طور موقت باعث ایجاد تهدیدی به مراتب بدتر در زمینه گسترش سلاح‌های هسته‌ای خواهد شد

در آن زمان دولت اوباما هم این تردیدها را مطرح ساخت که آیا کشورهای حوزه خلیج از توانمندی علمی یا فنی برای توسعه برنامه‌های هسته‌ای خود در کوتاه مدت برخوردار هستند یا نه در گزارشی که از سوی «مرکز امنیت جدید آمریکا» در سال منتشر شد کولین کال - مدت کوتاهی قبل از این که مشاور امنیت ملی جو بایدن معاون رئیس‌جمهور شود - و دیگر مولفان همکاری در این گزارش آوردند که: «عربستان سعودی فاقد تکنولوژی‌ها و امکانات سازمانی لازم» برای ایجاد چرخه سوخت هسته‌ای «در هر مقطع زمانی در آینده قابل پیش‌بینی» است این گزارش همچنین به بحث از این نکته می‌پردازد که تهدید بالقوه در قبال عربستان از طریق اعمال تحریم‌های مالی بر صادرات نفت این کشور برای منصرف کردن آن از پیگیری چرخه سوخت هسته‌ای قابلیت کاربرد دارد

گذشته از این تمام نشانه‌ها در سال‌های اخیر حاکی از این است که پادشاهی عربستان دارد برای پیشبرد طرح‌های هسته‌ای بلندپروازانه خود به طور جدی برنامه‌ریزی می‌کند به گفته مقامات سعودی این کشور در حال توسعه طرح‌های تحقیقاتی در «شهرک ملک عبدالله برای انرژی‌های اتمی و تجدیدپذیر» است که میدان اصلی برنامه هسته‌ای عربستان است و در حال جذب مجموعه‌ای از دانشمندان و مهندسان هسته‌ای است به علاوه عربستان موافقت‌نامه‌هایی برای همکاری هسته‌ای با چندین کشور از جمله چین فرانسه و آرژانتین امضا کرده است

در ماه دسامبر به گفته شرکت‌کنندگان در این روند پادشاهی عربستان از پنج شرکت دعوت کرد تا پیشنهادهای‌شان را برای موج اول پروژه‌های مربوط به رآکتور ارائه دهند این شرکت‌ها عبارت بودند از: شرکت آمریکایی «وستینگ‌هاوس الکتریک» شرکت روسی «جی‌اس‌اس‌سی روساتوم» (زیرمجموعه شرکت عظیم هسته‌ای روساتوم متعلق به دولت روسیه) «گروه ای‌دی‌اف» فرانسه «شرکت مهندسی هسته‌ای چین» و «شرکت انرژی الکتریکی کره». هرچند همانطور که مقامات ایالات متحده و کره جنوبی اظهار داشته‌اند وستینگ‌هاوس و شرکت انرژی الکتریکی کره جنوبی تنها در صورتی می‌توانند به این پروژه ملحق شوند که واشنگتن توافق همکاری هسته‌ای با عربستان سعودی را نهایی کند زیرا هر کدام از این دو شرکت از قطعات و تکنولوژی‌های آمریکایی در رآکتورشان استفاده می‌کنند در هر صورت انتظار می‌رود که ریاض تا پایان سال برندگان را انتخاب کند

ریک پری وزیر انرژی ایالات متحده ماه گذشته برای گفت‌وگو درباره چنان توافقی از ریاض دیدار کرد اما دولت آمریکا تاکنون از روکردن دست‌اش در این مورد که آیا آمادگی دارد تا در مورد ممنوعیت غنی‌سازی نرشم نشان دهد خودداری کرده است در اواخر ماه نوامبر کریستوفر فورد مشاور مبارزه با گسترش سلاح‌های هسته‌ای در یکی از جلسات کنگره گفت که چنین ممنوعیتی «الزام قانونی نیست بلکه نتیجه‌ای مطلوب است». پس از آن اخبار مربوط به مذاکرات دولت آمریکا با عربستان سعودی به بحث و جدل جدی در واشنگتن در مورد حکمت چراغ سبز نشان دادن به ریاض برای غنی‌سازی اورانیوم دامن زد

برای مثال گروه‌هایی از هر دو جناح چپ و راست هشدار داده‌اند که نرم شدن موضع آمریکا در قبال این موضوع می‌تواند به دامن زدن به موج دست‌یابی به سلاح هسته‌ای در خاورمیانه و حتی آسیا منجر شود این گروه‌ها استدلال‌هایی را که می‌گوید مزایای مالی بسیاری برای شرکت آمریکایی وستینگ‌هاوس در این میانه وجود دارد نیز کم‌اهمیت می‌شمارند و به این نکته توجه می‌دهند که مالکیت

بخش عمده‌ای از وستینگ‌هاوس در اختیار شرکت ژاپنی «توشیبا» است و به دلیل تاخیر در تحویل راکتور به دو نیروگاه امریکایی در ماه مارس اعلام ورشکستگی کرده است. هنری سوکولسکی مدیر اجرایی «مرکز آموزش سیاست‌گذاری مبارزه با گسترش سلاح‌های هسته‌ای» در مصاحبه با نگارنده گفت که «منافع ایالات متحده در زمینه تجارت هسته‌ای در خاورمیانه در مقایسه با خطرات آن ناچیز است» و با اشاره به بمباران راکتور بوشهر در ایران از سوی عراق در دهه ۱۹۸۰ و نابودی راکتورهای سوریه و عراق از سوی اسرائیل ادامه داد: «به طور حتم آخرین مکانی که ایالات متحده باید در آن از اعمال استاندارد طلایی برای همکاری هسته‌ای غیرنظامی صرف نظر کند منطقه‌ای است که در آن سه نیروگاه هسته‌ای برای اهداف "صلح‌آمیز" پیش از این از سوی همسایگان متخاصم بمباران شده‌اند»

از دید ایرانی و آسیایی

با وجود این کارشناسان دیگر معتقدند از آنجا که روسیه و چین منتظر فروش راکتور به عربستان هستند و واشنگتن احتمالاً دیگر از اهرم لازم برای بازداشتن سعودی‌ها از غنی‌سازی اورانیوم برخوردار نباشد، رابرت آینه‌ورن یکی از استراتژیست‌های توافق هسته‌ای با ایران اخیراً نوشت که دولت ترامپ احتمالاً باید اجازه مقداری غنی‌سازی به عربستان بدهد - البته همراه با مراقبت شدید برای جلوگیری از هرگونه گسترش تسلیحات هسته‌ای. بر اساس مقاله ژانویه او در *بولتن دانشمندان هسته‌ای* هر گونه توافق با عربستان می‌تواند شامل بندی در ممنوعیت غنی‌سازی به مدت پانزده سال شود. به نوشته او رد کردن این امتیاز می‌تواند به طور کامل واشنگتن را از طرح‌های هسته‌ای آینده عربستان محروم کند: «اگر ایالات متحده مایل به همکاری با عربستان سعودی در زمینه انرژی هسته‌ای غیرنظامی باشد نیاز به اتخاذ رویکردی دارد که اهداف آمریکا را در زمینه مبارزه با گسترش سلاح‌های هسته‌ای برآورده کند بی آن‌که در را به طور کامل به روی توانمندسازی عربستان در زمینه چرخه سوخت ببندد».

بعضی دیگر به نقش کنگره اشاره می‌کنند. از آنجا که کنگره باید هر گونه توافقی با سعودی‌ها را تایید کند ممکن است مطالبات سرسختانه‌ای را در این زمینه مطرح سازد. از جمله ممکن است از دولت درخواست کند تا به طور آشکار به ریاض بگوید که ایالات متحده هرگز تکنولوژی مورد نیاز برای غنی‌سازی اورانیوم یا بازفراوری پلوتونیوم را به آنها نخواهد فروخت و واشنگتن تلاش خواهد کرد تا اطمینان یابد که دیگر کشورها نیز این تکنولوژی را در اختیار عربستان نگذارند. مقامات آمریکایی همچنین باید از عربستان درخواست کنند تا با دیدبان هسته‌ای سازمان ملل یعنی «آژانس بین‌المللی انرژی اتمی» برای امکان بازرسی گسترده از سایت‌های هسته‌ای آن به توافق برسند - شرطی که «پروتوکل الحاقی» نامیده می‌شود. داریل کیمبال مدیر اجرایی «انجمن کنترل تسلیحات» در مصاحبه با نگارنده گفت: «یکی از اهداف اصلی ما باید مخالفت با گسترش این نوع از تکنولوژی‌های حساس باشد».

در هر صورت سیاست‌های هسته‌ای ایالات متحده در قبال ایران و عربستان سعودی اکنون به طرز جدایی‌ناپذیری به یکدیگر پیوند خورده و به نقطه‌ای بحرانی رسیده است. تلاش‌های دولت ترامپ برای تشدید محدودیت‌ها بر توانمندی‌های ایران می‌تواند در میان دولت‌های بدگمان اروپایی مقداری همسویی ایجاد کند اما اگر کاخ سفید موضع خود را تغییر دهد و از حق غنی‌سازی برای عربستان سعودی پشتیبانی کند استراتژی منطقه‌ای آن توخالی جلوه خواهد کرد. در حال حاضر به دولت ترامپ توصیه می‌شود که از اهرم‌هایش در مقابل تهدیدات ناشی از بلندپروازی‌های هسته‌ای ایران و عربستان استفاده کند تا بتواند پشتیبانی دیگر قدرت‌های هسته‌ای را برای حفظ محدودیت‌ها در مقابله با گسترش سلاح‌های هسته‌ای به دست آورد - وحدت نظری که آسان به دست نمی‌آید.

گفت‌وگوهای هسته‌ای عربستان سعودی در آسیا نیز به‌دقت زیر نظر است. کره جنوبی در پی از سرگیری مذاکرات بر سر موافقت‌نامه همکاری هسته‌ای خود با آمریکا است و در پی کسب شرایطی بوده تا اجازه یابد مقادیر محدودی سوخت هسته‌ای تولید کند. مقامات سؤال می‌گویند که این صرفاً برای اهداف غیرنظامی است اما رشد سریع توانمندی‌های هسته‌ای کره شمالی تقاضا برای داشتن تسلیحاتی مشابه را از سوی کره جنوبی در پی داشته است. آن مدیر اجرایی آسیایی که پیشتر از او نقل کردم به همین نکته اشاره می‌کند: «آنچه که در مورد عربستان سعودی اتفاق بیفتد می‌تواند تأثیر به‌سزایی بر کره جنوبی داشته باشد».

* *جی سالومون هموند برجسته مهمان برنامه «سگال» در انستیتو واشنگتن است و نویسنده جنگ‌های ایران: بازی‌های جاسوسی نبرد بانک‌ها و توافقات‌های سری که خاورمیانه را تغییر شکل داد*

BRIEF ANALYSIS

Bennett's Bahrain Visit Further Invigorates Israel-Gulf Diplomacy

۱۴ ژوئیه ۲۰۲۲

◆
Simon Henderson

[\(/policy-analysis/bennetts-bahrain-visit-further-invigorates-israel-gulf-diplomacy\)](#)

BRIEF ANALYSIS

Libya's Renewed Legitimacy Crisis

۱۴ ژوئیه ۲۰۲۲

◆
Ben Fishman

[\(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis\)](#)

BRIEF ANALYSIS

The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven

۱۴ ژوئیه ۲۰۲۲

◆
Sana Quadri ,
Hamdullah Baycar

[\(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/anrzhy-w-aqtsad/\)](#) انرژی و اقتصاد

[\(fa/policy-analysis/mn-ashah/\)](#) منع اشاعه [\(fa/policy-analysis/khlyj-w-syast-hwzh-anrzhy/\)](#) خلیج و سیاست حوزه انرژی

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/kshwrhay-hashykhlyj-fars/\)](#) کشورهای حاشیه خلیج فارس [\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ایران

